

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Varausmaksun asettaminen on perusteltua. Se todennäköisesti vähentää varaajien intoa ylisuurten ja tarkoituksettomien alueiden varaamista. Varausalueista tulee harkitumpia. Lakiehdotuksessa esitetyn varausmaksun, 1 €/ha, summa tulisi olla merkittävästi suurempi, esim. 100 €/ha. Ehdotuksessa todetaan, että varausalue ei saisi sijaita kaivoslain 7 § ja 9 §:ssä tarkoitetuilla alueilla. Tämä on tarpeellinen ja Mikkelin kaupungin kannalta hyvä lisäys, kun näihin pykäliin lisätään kansallispuistot, luonnonsuojelu-, natura- ja Unescon hyväksymät Global Geopark -alueet sekä alueen tyypilliset vesialueet.

Varausajan lyhentäminen (2 v. > 1 v.) on tarpeellinen muutos. Tosin laki antaisi poikkeamismahdollisuuden kaivosviranomaisen päätöksellä. Varausajasta poikkeamisesta ei saa tulla ”pysyvää käytäntöä”. Poikkeamisen edellytykset on määriteltävä tiukemmin.

Parannukset, jotka lisäävät osallisten tiedonsaantia ja mahdollisuutta ilmaista mielipiteensä, ovat tarpeen kuten varaajan ilmoitusvelvollisuus varausilmoituksen jättämisestä sekä tiedonsaannin vapaa saatavuus viranomaisten järjestelmistä. Varaustoiminnan läpinäkyvyyttä on lisättävä.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Kaivostoiminnalla ja -lailla on paljon yhtymäkohtia muihin ympäristö- ja vastaaviin lakeihin. Kaikilta osin rajapinnat mainittuihin lakeihin vaativat vielä työtä. Uudistettavaan kaivoslakiin on kirjattava selvemmin:

- mitä muiden lakien velvoitteita hakijan on otettava huomioon haettaessa varauksia,
- malminetsintä- tai kaivos- ja kullanhuuhdontalupia haettaessa,
- tai tällaisen toiminnan aloittamista suunniteltaessa.

Lakien väliset suhteet ovat epäselvät: VesiL kieltää mm. vesistöjen pilaamisen ja luonnonsuojelulaki kieltää uhanalaisten lajien elinympäristöjen tuhoamisen jne. Miten nämä näkyvät kaivoslain pykälissä tai kaivostoiminnan edellytyksissä? Kaivoslakiin on lisättävä enemmän viitteitä muuhun lainsäädäntöön.

Lakiluonnoksen suurin ongelma on, että se ei yksiselitteisesti kiellä malminetsintää ja kaivosvarauksia luonnonsuojelu-, Unesco Global Geopark ja muilla arvokkailla alueilla. Kaivoslain lakiluonnoksessa asia perustellaan siten, että nämä rajoitteet kuuluvan (yhtälaila uudistuksen alla olevan) luonnonsuojelulain alaan. Uutta luonnonsuojelulakiehdotusta ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty, joten tässä vaiheessa ei voida tietää, tuleeko kaivostoiminnan harjoittaminen kansallispuistoissa sallitaksi vai kielletyksi luonnonsuojelulaissa. Mikkelin kaupunki, Etelä-Savon maakuntaliiton tavoin esittää, että nykyisen kaivoslain 7 §:ää, jossa määritellään missä malminetsintätyötä ei saa tehdä, muutetaan siten, että sinne lisätään muiden rajoitusalueiden joukkoon kansallispuistot, luonnonsuojelu-, natura- ja Unesco Global Geopark -alueet. 7 §:ssä on lueteltu muidenkin erityislakien kohteita esim. hautausmaat (kirkkolaki), puolustusvoimien alueet ja yleiset tiet (tielaki). Sama lisäys tulee tehdä nykyisen kaivoslain 9 §:ään, joka koskee malminetsinnän luvanvaraisuutta, tässä pykälässä on viitattu muihin erityislakiin, mutta ei luonnonsuojelulakiin. Viittaus luonnonsuojelulakiin on lisättävä.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

Mikkelin kaupungin alueella ei vielä ole ollut välitöntä haittaa malminetsinnän vaikutuksista. Siitä huolimatta kaupunki näkee, että Etelä-Savon asukkailla ja vapaa-ajan asukkailla laajemmin on ollut haittaa malminetsinnän konkreettisista vaikutuksista. Mikkelin kunnan asukkailla on kiinteistöomaisuutta laajasti muualla Etelä-Savon alueella, ja tätä kautta haittaa on ollut. Mikkeliissä ja Etelä-Savossa luontomatkailu on hyvin keskeinen elinvoimatekijä ja tulevaisuuden toimiala, johon investoidaan koko ajan enemmän. Malminetsintäluvut ovat nykyisellään kohtuuttoman pitkäaikaisia, ne voivat olla voimassa esim. 10 vuotta. Siitä johtuen alueen muun elinkeinotoiminnan kehittämismahdollisuudet ovat olleet epävarmoja. Se vaikuttaa tulevaisuuden uskoon ja investointihalukkuuteen sekä omaisuuden arvoon. Luvan uusimiseen riittäisi, että suostumuksen antaa vähintään puolet etsintäalueen kokonaispinta-alan kiinteistönomistajista. Tähänkin vaatimuksen voi saada poikkeuksen. Malminetsintäluvut ovat Etelä-Savon maakunnan ja Mikkelin näkökulmasta esteenä alueen muun elinkeinotoiminnan – esimerkiksi matkailun – kehittämiselle. Malminetsintälupa tulisi olla voimassa 1–2 vuotta ja uusiminen tulisi tapahtua esim. kahden (2) vuoden välein ja siltä tulisi tällöin edellyttää maanomistajan suostumusta. Kunnan tulisi voida vuorovaikutteisen kuntalaisprosessin kautta halutessaan aidosti vastustaa malminetsintää alueilla, joille ei ole kunnan mukaan mahdollista toteuttaa kaivosaluetta. Tässä suhteessa kaivoslakiluonnoksessa tehdyt muutokset 46 §:ään ovat perusteltuja. Kuitenkin 46 §:n kohdan 7)

sanamuotoa tulisi muuttaa poistamalla sanat painavasta syystä lauseessa: ”Alueelle, jonka osalta kunta vastustaa luvan myöntämistä kaavoituksesta johtuvasta tai muusta alueiden käyttöön liittyvästä [poisto: ’painavasta’] syystä, jollei tärkeä yleinen etu edellytä luvan myöntämistä.” Kunnan lausunnolle koskien malminetsintälupaa pitää antaa nykyistä suurempi painoarvo lupaprosessissa – kunnilla ja kaupungeilla on maankäytön suunnittelu monopoli alueellaan.

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Mikkelin kaupunki, Etelä-Savon maakuntaliiton ja muiden kuntaorganisaatioiden ohella, kannattaa lämpimästi ehdotusta, että kaivostoiminta perustuu oikeusvaikutteisiin (osa)yleis- tai asemakaavaan. Tämä parantaa kuntien mahdollisuuksia oman alueensa suunnittelussa ja lisää paikallista vaikuttamismahdollisuutta. Kaavatyon myötä kunnalliselle päätöksenteolle muodostuu kaivosasioissa eräänlainen paikallinen veto-oikeus. Se on erittäin kannatettava suuntaus. Kuntien laatimien yleis- tai asemakaavojen sisältö-, selvitys- ja vaikutustenarviointivaatimukset ovat myös yleispiirteistä maakuntakaavaa tiukemmat. Näin kuntakaavoituksen yhteydessä voidaan asiaa tarkastella yksityiskohtaisemmin ja eri intressit huomioiden. Ylikunnallis-

ten kysymysten ja yhteyksien (tie-, sähkölinja jne.) varmistamiseksi kaivoksia koskevat kuntakaavat tulee tehdä tiiviissä yhteistyössä maakuntakaavoituksen kanssa.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Mikkelin kaupunki kannattaa voimakkaasti vakuussäätelyn huomattavaa lisäämistä kaivosasioissa. Toiminnan jo lopettaneista kaivoksista on aiheutunut kaikkialla suuria ympäristöhaittoja. Niiden korjaamisesta ei ole asianmukaisesti vastattu. Tiukempi kaivosten lopettamisen seuranta ja huomattavasti suuremmat ennakkovakuudet muuttavat tilannetta. Kaupunki esittää, että siirtymäsäännöksellä kaivosten olemassa olevat vakuudet tulee välittömästi asettaa muutettujen säännösten mukaisiksi.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan
- ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden

Mikkelin kaupungin alueella kysymys alkuperäiskansojen osata ei ole relevantti, mutta kaupungin mielestä alkuperäiskansojen oikeudet on ehdottomasti huomioitava kaivoslain uudistamisessa ja heitä on kuultava asian valmistelussa.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Mikkelin kaupunki toteaa, että uudistettavan kaivoslain ja uuden ympäristönsuojelulain mukaisia lupamenettelyitä on yhtenäistettävä. Lakiluonnokseen on lisätty pykälä 31a (Hakijan neuvonta) ja lakiluonnoksessa on viitattu lakiin eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta. Yhteensovittaminen perustuu kuitenkin vielä vapaaehtoisuuteen. Kaivoslupan ja ympäristöluvan käsittely tulee tapahtua pakotetusti samanaikaisesti. Kaivoslupaa ei pidä myöntää alueille tai toimintaan, jolle ei voi saada ympäristölupaa. Kaivoslain perusteella ei tule ohittaa muita erityislakeja.

Riihelä Jouni
Mikkelin kaupunki